

липня 1995 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-вр#Text>.

2. Про затвердження порядків щодо реєстрації реєстраторів розрахункових операцій та книг обліку розрахункових операцій: Наказ № 547 від 14 червня.2016 р. Міністерство Фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-16#Text>.

3. Платникам податків Миколаївщини надано понад 31,5 тисячі адміністративних послуг URL: <https://inshe.tv/mykolayv/2025-05-21/923597/>.

Бурковська А. В.,

канд. екон. наук, доцент,

доцент кафедри фінансів,

банківської справи та страхування

Горька Л. А.,

здобувачка вищої освіти, 3 курс,

обліково-фінансовий факультет

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв

УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ ПІДПРИЄМСТВ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Ухилення від сплати податків підприємств становить серйозну загрозу для будь-якої країни, оскільки викликає значні фінансові втрати, знижує довіру до податкової системи та спотворює ринкову конкуренцію. Основним проявом цього явища є наявність тіньових підприємств — суб'єктів господарювання, які свідомо уникають державного регулювання та оподаткування. Вони можуть функціонувати без офіційної реєстрації або застосовувати схеми для зменшення податкових зобов'язань, що надає їм фінансові переваги, але водночас завдає шкоди легальному бізнесу та державному бюджету і забезпечує відповідальність (кримінальну, адміністративну, фінансову).

Уникнення сплати податків є не лише фінансовим правопорушенням, а й соціальною проблемою, що негативно впливає на економічний розвиток країни. Втрати бюджету через недоотримані податки призводять до недостатнього фінансування таких важливих сфер, як освіта, медицина та інфраструктура. Крім того, тіньові підприємства сприяють поширенню корупції, оскільки їхня діяльність часто неможлива без співпраці з представниками контролюючих органів. Дослідження причин існування тіньових підприємств та аналіз їхніх наслідків є важливим кроком у

розробці ефективних заходів для боротьби з нелегальною економічною діяльністю.

У теорії та практиці оподаткування існують декілька основних причин ухилення від сплати податків [1, с. 48-52]:

- моральні - значною мірою залежать від рівня податкової культури, довіри до держави та суспільного сприйняття фінансових зобов'язань перед нею. Однією з основних проблем є недовіра громадян і підприємців до влади, що викликає відчуття несправедливості: якщо кошти витрачаються неефективно або розкрадаються корумпованими чиновниками, це створює моральне виправдання для ухилення від податків. Соціальне середовище також має значний вплив: якщо ухилення від оподаткування є звичною практикою, а уникнення сплати податків не засуджується, а навіть заохочується як "хитрість" або "спритність", це сприяє подальшому поширенню таких схем;

- політичні - пов'язані з нестабільністю державного управління, високим рівнем корупції, недосконалістю податкового законодавства та недостатнім контролем зі сторони державних органів. Політична нестабільність, часті зміни урядів, відсутність узгодженості в економічній політиці та довгострокових стратегій розвитку змушують підприємців сприймати податкову систему як ненадійну та непередбачувану, що спонукає їх до зменшення своїх зобов'язань. Високий рівень корупції в державних структурах також є важливим чинником: коли податки розглядаються не як інструмент розвитку країни, а як засіб збагачення чиновників, бізнес прагне уникнути їх сплати, вважаючи це виправданим;

- економічні - пов'язані з високим податковим навантаженням, економічною нестабільністю та значними витратами на ведення легального бізнесу. Високі податкові ставки, складність їх адміністрування та часті зміни в законодавстві створюють додаткові фінансові ризики для підприємців, особливо для малого та середнього бізнесу. В умовах економічної нестабільності компанії часто змушені зменшувати витрати, і ухилення від податків стає одним із способів збереження фінансової стабільності;

- правові - зумовлені недосконалістю податкового законодавства, складністю його адміністрування та низькою ефективністю контролюючих органів. Часті зміни в нормативно-правових актах призводять до правової невизначеності, в якій підприємці не завжди можуть адекватно оцінити свої зобов'язання або свідомо шукають способи для зменшення податкових витрат. Додатковим чинником є складні та непрозорі процедури оподаткування, які сприяють помилкам або навмисному ухиленню. Одночасно, слабкий контроль з боку фіскальних органів і м'які санкції за порушення роблять ухилення менш ризикованим, ніж добросовісна сплата податків, що лише підштовхує до розвитку тіньової економіки.

Ухилення від сплати податків може суттєво вплинути на діяльність підприємств, змінюючи їхні фінансові перспективи та стратегічний розвиток. В умовах, коли бізнес використовує тіньові схеми, виникають додаткові ризики, пов'язані з правовими, фінансовими та репутаційними аспектами. Відсутність прозорої податкової політики на підприємстві може обмежити його можливості для зростання, ускладнити доступ до кредитних ресурсів або партнерських відносин [2, с.109-111]. Крім того, постійна необхідність приховувати реальні доходи та витрати може стати значним адміністративним тягарем, що знижує ефективність управління компанією та створює нестабільність у її роботі.

Тіньова діяльність також має вплив на довгострокові перспективи компанії, створюючи непередбачувані виклики та загрози. Відсутність офіційної фінансової історії або порушення податкових зобов'язань можуть звужити можливості для розширення бізнесу та виходу на нові ринки. Підприємства, які регулярно ухиляються від сплати податків, стикаються з постійними ризиками перевірок і можливими санкціями, що може негативно вплинути на їхню діяльність. Як наслідок, компанія змушена функціонувати в умовах нестабільності та невизначеності, що обмежує її конкурентоспроможність і потенціал для розвитку [3, с. 51-52].

Тривале ухилення від сплати податків може порушити фінансову стабільність підприємства та ускладнити його операційну діяльність. Компанії, що функціонують у тіньовому секторі, змушені постійно вдаватися до непрозорих фінансових схем, що ускладнює ведення внутрішнього обліку та фінансове планування. Це може призвести до помилок у розрахунках, нестачі коштів для важливих витрат або навіть до фінансових криз, які загрожують існуванню бізнесу. Крім того, неофіційні виплати заробітної плати та приховування доходів можуть створювати нестабільні умови для працівників, що негативно впливає на їхню мотивацію та продуктивність.

Непрозора діяльність суттєво обмежує можливості підприємства у співпраці з великими партнерами та фінансовими установами. Банки, інвестори та державні органи можуть вимагати фінансову звітність для підтвердження надійності компанії, а відсутність таких документів значно зменшує доступ до кредитних ресурсів і грантів. Внаслідок цього компанії, які ухиляються від сплати податків, потрапляють у замкнене коло, де неможливість залучення капіталу змушує їх ще більше покладатися на тіньові механізми ведення бізнесу.

Вчинення платниками податків, їх посадовими особами та посадовими особами контролюючих органів порушень законів з питань оподаткування та порушень вимог, встановлених іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, тягне за собою відповідальність, передбачену ПКУ та іншими законами України [4].

Для успішного розвитку підприємств та зміцнення економічної стабільності країни важливо створювати умови, які сприятимуть чесному веденню підприємницької діяльності. Це включає вдосконалення податкового законодавства, зменшення адміністративного тиску на підприємства, посилення контролю за фінансовими операціями та підвищення податкової культури серед підприємців. Вважаємо, що лише комплексний підхід до вирішення цієї проблеми дозволить зменшити масштаби ухилення від оподаткування та забезпечити прозоре і конкурентоспроможне бізнес-середовище.

Список використаних джерел

1. Сидоренко Т. О. Сутність та причини ухилення від сплати податків. *Економічний часопис* - 21. 2010. № 5/6. С. 48–52.
2. Гуль В. Способи ухилення від сплати податків суб'єктами господарювання. *Вісник прокуратури*. 2018. № 6. С. 109–111.
3. Бутинець Т. А. Тіньова економіка і бухгалтерський облік. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 7. С. 51–52.
4. Інституційний репозитарій Миколаївського національного аграрного університету: Податкова система. *Інституційний репозитарій Миколаївського національного аграрного університету: Головна сторінка*. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/2087>.

Віхрова О. К.,
Ярмошук І. М.,
здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Теліщук М.М.,**
старший викладач кафедри економічної політики,
маркетингу та бізнес-аналітики
Державний податковий університет
м. Ірпінь

РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ СПОЖИВЧОЇ ПОВЕДІНКИ В УМОВАХ ВІЙНИ: МІЖ ЕКОНОМІЧНОЮ НЕОБХІДНІСТЮ ТА ЦІННІСНИМ ВИБОРОМ

Сучасна українська економіка перебуває у стані глибоких змін, зумовлених тривалою кризою, війною, політичною нестабільністю та зростанням цін і тарифів. Це суттєво впливає на поведінку споживачів: зниження доходів та невизначеність змушують населення змінювати споживчі звички, скорочувати витрати та переорієнтовуватись на товари першої необхідності. У відповідь на це виробники та роздрібні мережі адаптують свою діяльність: оптимізують асортимент, переглядають цінову